

Konrad Adenauer

Jos Martens las een boek over Adenauer van auteur Sam van Clemen. Toevallig of niet was deze Van Clemen onze eregast in het vorige nummer van Tijdingen. Sam van Clemen (°Turnhout, 1970) studeerde geschiedenis aan de KULeuven en Archivistiek aan de VU Brussel. Hij is werkzaam als historicus en archivaris. Eerder schreef hij onder meer biografieën van de Amerikaanse president Abraham Lincoln en van Jozef Weyns, de eerste conservator van het bekende Vlaamse openluchtmuseum Bokrijk.

Van Clemen, S., Konrad Adenauer. Een biografie, Soesterberg, Uitg. Aspect, 2009, 369 blz.

Konrad Adenauer, 'der Alte' is zonder enige discussie een van de markante figuren uit de naoorlogse Europese geschiedenis. Hij is een van die mensen die niet alleen politicus waren, maar in de eerste plaats staatsman, die niet alleen behoren tot de Duitse geschiedenis, ook al is hij (in 2003) verkozen tot 'grootste Duitser aller tijden', maar tot de wereldgeschiedenis. Sterker nog, hij behoort tot een uitzonderlijke generatie staatslieden die Europese geschiedenis en wereldgeschiedenis gemaakt hebben! Zonder wie onze wereld er heel anders zou uitzien.

Maar dan denken we in het bijzonder aan de rol van Adenauer na 1945. De schoolboeken geschiedenis trad hij pas binnen als oude man, reeds lang pensioengerechtigd. Zijn echte opgang in de nationale politiek begon pas op zeventigjarige leeftijd in 1946! Hij werd geboren in 1876 in de aloude bisschopsstad Keulen, toen nog koninkrijk Pruisen (sinds Waterloo, 1815). In 1917 bracht hij het tot burgemeester van deze stad, in volle Eerste Wereldoorlog. Hij maakte naam als goede organisator, zowel voor spoorwegtransporten voor het leger als voor de voedselvoorrading van de burgers in zijn stad. Bij zijn verkiezing was hij de jongste burgemeester ooit, zoals hij later de geschiedenis zou ingaan als oudste Duitse kanselier ooit! Hij bleef burgemeester tot de nazi's hem afzetten in 1933. Tijdens het Derde Rijk hield hij zich zo veel mogelijk op de achtergrond, hoewel hij verschillende keren werd gearresteerd wegens vermeende banden met tegenstanders van het regime.

Na het einde van de Tweede Wereldoorlog en de val van het Derde Rijk op 8 mei 1945 trad hij toe tot de pas opgerichte Christen-Demokratische Union (CDU), waarvan hij in amper drie jaar tijd de absolute voorman werd. Hij was in 1948 voorzitter van de Parlementaire

Raad die de grondwet van de Bondsrepubliek opstelde en werd in 1949 gekozen tot eerste naoorlogse Duitse kanselier. Zijn beleid was gericht op economisch herstel en verzoening met de voormalige vijanden. Ook was hij één van de gangmakers van de Europese eenwording, wat resulteerde in de ondertekening van de verdragen van Rome. Adenauer bleef veertien jaar onafgebroken aan de macht en trad pas in 1963, op 87-jarige leeftijd, af.

Zijn verdiensten voor zijn vaderland en voor de Europese samenwerking zijn enorm. Hij realiseerde de afbouw van het bezettingsstatuut, een politiek van *Wiedergutmachung* tegenover de Joden en een politiek van verzoening tegenover de voormalige vijanden uit de Tweede Wereldoorlog. Hij overleed kort na zijn 91ste verjaardag in 1967. Het illustreert de uitzonderlijke karakter van Adenauers carrière, die bleef duren tot aan zijn dood. Hijzelf zag zijn hoge leeftijd als een voordeel.

Alleen al Adenauers lange en rijk gevulde leven maakte het schrijven van deze biografie tot een boeiende, maar moeilijke opgave, verzucht de auteur.

Een veel voorkomend probleem voor biografen is dat zij zich laten meeslepen door hun onderwerp, steeds meer empathie gaan koesteren. Wat maar al te vaak resulteert in een halve hagiografie, zelfs voor figuren als een Stalin of Saddam Hoessein! Sam Van Clemen ontwijkt deze valkuil met brio. Hij is soms bijzonder kritisch jegens zijn onderwerp. Paradoxaal genoeg wordt Adenauer er eigenlijk niet kleiner door, wel menselijker. Dat mag dan ook wel vermoedelijk door zijn strenge opvoeding was hij niet of nauwelijks in staat tot veel emotie of affectie (behalve dan blijkbaar voor zijn eerste, vroeg gestorven vrouw Emma). Politiek primeerde bijna steeds op de familie.

Er heerste een scherp contrast tussen Adenauer als Duits politicus en als internationaal staatsman. Als partijpoliticus kon hij niets ontziend en bijzonder smerig uit de hoek komen om tegenstanders (ook binnen de eigen partij) de besmeuren.

Van Clemen plaatst individuele gebeurtenissen in een ruimer kader met veel aandacht voor de internationale context. Waar het nodig is frist hij ons slechte geheugen op en gaat zeer synthetisch terug naar het verleden. Typisch is dat hij veel aandacht heeft voor de Belgische situaties die te maken hebben met zijn hoofdpersoon. Bijvoorbeeld voor figuren als een P.-H. Spaak, of voor gebeurtenissen als Adenauers eredoctoraat aan de Leuvense universiteit in 1958.

Bij het lezen bekruipt je het gevoel dat we na de Tweede Wereldoorlog door het oog van de naald zijn gekropen dankzij politici die absoluut de fouten van het verleden wilden vermijden en elk op zijn terrein hebben bijgedragen tot de moeizame rehabilitatie van het naoorlogse Duitsland in de gemeenschap van de beschaafde volkeren. Een willekeurige greep uit velen: Schuman, Marshall, De Gaulle, Mollet, Ben Goerion, August de Schryver, Gaston Eyskens ...

Van Clemen (geboren 1970, dus na de dood van Adenauer) heeft een zeer leesbaar boek geschreven en tegelijkertijd een compleet naslagwerk dat een periode herschept waarvan

mensen van zijn generatie zich nog net en nauwelijks een idee kunnen vormen. Wie nog eens tien jaar later geboren is, kan dat al helemaal niet meer. Kortom: een hele prestatie!

Het boek sluit af met een reeks bijlagen. Hierin is onder meer een biografisch repertorium opgenomen van de belangrijkste hoofd- en bijrolspelers. Het geheel is geïllustreerd met een fotokatern en vijf landkaarten.

Jos Martens

Amerika, dit is ook onze geschiedenis

In het kader van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie loopt in Brussel (in Museum van Europa, Tour & Taxis) tot 9 mei 2011 een tentoonstelling over 300 jaar relaties tussen Europa en de Verenigde Staten. De tentoonstelling is een veelzijdig opzet van grafische fresco's, audiovisuele producties, getuigenissen, interactieve displays, originele objecten en kunstwerken. De tentoonstelling wordt opgebouwd als een theaterstuk in drie bedrijven.

In het eerste bedrijf, Het Europese Amerika, treedt de bezoeker in de voetsporen van de eerste Europeanen die zich in deze "nieuwe wereld" vestigden en is hij getuige van de oprichting van deze nieuwe staat. Een onafhankelijk land in opbouw, los van de Europese grootmachten, maar gevestigd op het Europese gedachtegoed.

Het tweede bedrijf, Het Amerikaanse Amerika, laat de bezoeker aanvoelen hoe Amerika zich beetje bij beetje losmaakt van Europa, al blijft de jonge staat inspireren door haar cultuur, wetenschap en technologie.

In het laatste bedrijf, Het Amerikaanse Europa, begint de dubbelzinnigheid. Tot twee maal toe, komen de Amerikanen het verscheurde Europa ter hulp. Gefascineerd door de GI's en Hollywood, wordt Europa Amerikaans, wat haar niet belet om de suprematie van "Uncle Sam" tegen te spreken.

Het is een tentoonstelling die de gemeenschappelijke beschaving weergeeft tussen de twee kusten van de Atlantische Oceaan. De expo heeft een essentieel educatief karakter om onze hedendaagse samenleving te begrijpen.